

Buurttheologie

Deel 3

Randvoorwaarden

Buurttheologie (11)

De buurt bestaat.

Buurttheologie heeft een expressief gezicht: buurtgericht, in gesprek met Jezus en met de buurt, exclusief voor iedereen, royaal met het goede van Jezus en zich vereenzelvigend met de buurt.

Maar hoe kan buurttheologie zich vereenzelvigen met de buurt, als 'de' buurt niet bestaat? Dat kan omdat dit zo waar is dat het een leugen wordt.

Natuurlijk bestaat de buurt uit allemaal verschillende mensen die ook nog graag of gedwongen door de sloop van hun huizen uit de buurt verhuizen, zodat als de buurt al zou bestaan diezelfde buurt over vijf à zes jaar niet meer bestaat. Bovendien bestaat een bestaande buurt uit allerlei sociale bubbels die niet buurtgebonden zijn. Veel buurtbewoners wonen wel in de buurt, maar hebben verder niets met de buurt. Hun leven speelt zich af achter de voordeur en buiten de buurt. En dan zijn er nog de op velerlei wijze gekleurde, culturele, familie- en religieuze bubbels, die allemaal als eilanden door de buurt dobberen.

Desondanks blijken veel buurten toch over een eigen buurtcultuur te beschikken, een cultuur die zich in een lange reeks van jaren heeft gevormd en zich in de buurt heeft genesteld. Het is daarom dat buurttheologie heel goed in gesprek kan gaan met de buurt en zich met haar identificeren. Het gaat over onderstromen die aanhoudend blijven stromen. En het is niet moeilijk ze te horen lopen door de paden die al zo uitgesleten zijn. De buurt denkt. Dus de buurt bestaat.

Buurttheologie (12)

Code zwart.

Wat kan buurttheologie van de buurt leren? De waarde van het welkom voor iedereen!
In gesprek met de buurt hoor je al snel een afkeer van exclusiviteit. Mensen willen toch in elk geval de mogelijkheid houden van erbij te horen, ook al weten ze zeker dat ze van bepaalde mogelijkheden nooit gebruik zullen maken. Exclusiviteit hoort de buurt als een diskwalificatie van mensen en daarmee diskwalificeert degene die dat doet meteen zichzelf. Exclusiviteit klinkt als buitengesloten worden, iets waarvoor sinds de coronacrisis een nieuw woordpaar bestaat: code zwart.

Mensen willen gezien worden, zelfs door God van wie ze zeker weten dat hij niet bestaat. Mensen willen gezien worden, ook door de kerk die voor hen allang heeft afgedaan. Geloof in God is door de wetenschap ingehaald. En de kerk is tegen homo's, tegen seks, tegen vrouwen en gevaarlijk voor kinderen en anders wel het instituut dat jou niet vrij laat en je van alles voorschrijft wat jij niet wil. Geloof en kerk zijn in de buurt ook een bubbel geworden, een wereld van vroeger waar de buurt buiten staat. Een positie die de buurt paradoxaal genoeg meer vreest dan wat dan ook.

Buurttheologie (13)

Open voor verrassingen.

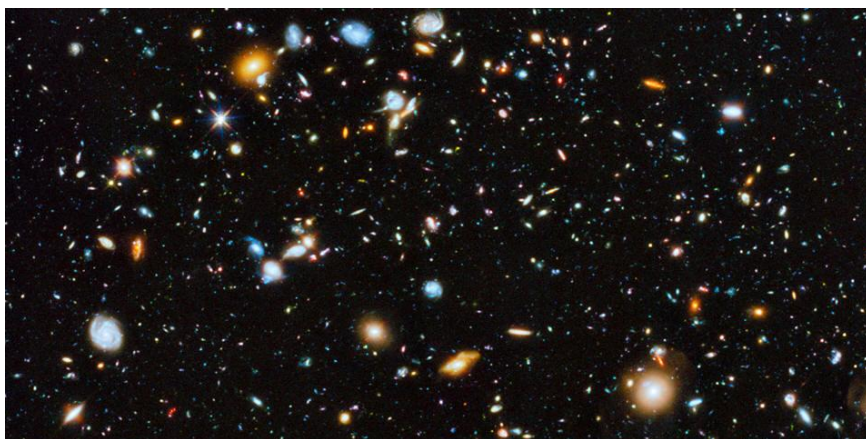
God, ingehaald door de wetenschap en de kerk als de verpersoonlijking van code zwart - het gesprek tussen de buurt en Jezus strandt al vaak voordat het goed en wel begonnen is.

Waarom legt buurttheologie zich hier niet bij neer? Omdat het nooit goed is om door de geschiedenis georganiseerd misverstand te accepteren.

Neem bijvoorbeeld de vermeende tegenstelling tussen geloof en wetenschap. Voor de meeste mensen iets waarover we niet meer hoeven te praten. Maar het is beter dat wel te doen. Want geloof en wetenschap zijn niet elkaars concurrenten maar twee verschillende takken van sport. Ze vullen elkaar aan, zoals appels en peren samen een mooie fruitmand kunnen vormen. Wetenschap is begrip dat naar waarheid zoekt. En geloof is waarheid die naar begrip zoekt (Guy Consolmagno)*. Met andere woorden, wetenschap en geloof komen door een verschillende deur de werkelijkheid binnen. Wetenschap is een reis van veronderstellingen naar aannames naar denkbeelden naar nog meer inzichten. Ze is een zoektocht naar de waarheid met altijd de principiële openheid naar meer kennis en inzicht. Zo heeft bijvoorbeeld de ruimtetelescoop Hubble een schat aan nieuwe inzichten over het heelal opgeleverd, waarvan we voor Hubble alleen maar konden dromen. En de pas gelanceerde James Webb telescoop zal dat alles naar verwachting alleen maar overtreffen. Zou het dan niet consequent wetenschappelijk zijn om principieel open te staan voor meer en nieuwe inzichten over God? De wetenschap is toch niet zo dogmatisch als ze de kerk verwijt?

Andersom geldt iets soortgelijks voor geloof. Onderweg met de waarheid als reisgezel is niet hetzelfde als de waarheid in pacht hebben. Ook het geloof is op reis, en wel naar meer begrip. De waarheid staat vast, maar ons inzicht in de waarheid verandert en groeit. Onszelf beperken en vastleggen op gestold verstaan van vroeger is een misverstand en zou het geloof niet aan zichzelf en niet aan de wetenschap moeten willen opleggen.

Daarom opent buurttheologie onbevangen, ongedwongen en openhartig het gesprek tussen Jezus en de buurt in de wetenschap dat buurttheologie door Jezus anders naar de buurt gaat kijken en door de buurt anders naar Jezus.

Open voor verrassingen. Het eindeloze heelal, hier gefotografeerd door Hubble, hebben we nog lang niet ontdekt.

* Guy Consolmagno (1952) is een gevierde wetenschapper en directeur van de Vaticaanse sterrenwacht.

Buurttheologie (14)

Blijven leren.

Buurttheologie opent onbevangen, ongedwongen en openhartig het gesprek tussen Jezus en de buurt in de wetenschap dat buurttheologie door Jezus anders naar de buurt gaat kijken en door de buurt anders naar Jezus.

Zo eindigde de vorige blog hoopvol. Maar kan dit nog wel, nu we in een tijd zijn aanbeland waarin de waarheid op de losse schroeven is komen te staan van 'alternatieve feiten', nepnieuws en complottheorieën? In onze buurten leeft de gedachte dat de waarheid niet bestaat en dat als ze al zou bestaan ze alleen kan bestaan bij de gratie van mijn subjectieve keuze op grond van mijn eigen voorkeuren.

Dit is natuurlijk niets anders dan postmoderne filosofie, die ook nog eens digitaal wordt versterkt doordat algoritmes ons steeds verder en dieper onze eigen interpretaties in leiden. Dit maakt een publiek gesprek buitengewoon lastig, zoals iedereen weet die weleens met complotdenkers heeft gepraat. Maar de enige oplossing is het gesprek desondanks te blijven zoeken met in ons achterhoofd de overtuiging dat ook het postmodernisme weer zal overwaaien. Dat gaat eens gebeuren. Het zal eens ook in onze buurten doordringen wat een wetenschapper zei: Kom me niet aan met die onzin dat de waarheid niet bestaat. Stap in een vliegtuig en houd dat dan nog maar eens vol. Met andere woorden, zeg het op tien kilometer hoogte en je beseft onmiddellijk dat loochenen van de waarheid (van natuurwetten) spelen met je leven is. Komen we nog bij de achilleshiel van het postmodernisme: als de waarheid niet bestaat, kan zij zelf de waarheid ook niet gebracht hebben...

Voert dit alles ons niet ver bij buurttheologie vandaan? Niet echt, omdat het postmodernisme ons wel gevoelig heeft gemaakt voor wat context met ons begrip van de waarheid doet. Een mens is altijd bijziend. We zien de waarheid nooit precies zoals ze is. Dat denken we wel, maar we kijken altijd door onze eigen bril, gekleurd door onze opvoeding, cultuur ervaring en zelfs ons karakter. Het is niet zo dat de waarheid afhangt van onze verbeelding. Maar wat wij ervan meekrijgen wordt wel in hoge mate bepaald door ons voorstellingsvermogen. Daarom zijn onze gedachten, voorkeuren, wensen en overtuigingen altijd voor verbetering vatbaar. Gelukkig hebben veel mensen het vermogen om te leren.

Buurttheologie (15)

Niet van de kerk.

Context doet er toe. Dat geeft buurttheologie recht van bestaan. Intussen hebben deze blogs nog weinig buurttheologie laten zien, wel veel inleidende schermutselingen en randvoorwaarden. Er ligt in postchristelijke tijden nu eenmaal veel voor een goed gesprek tussen de buurt en Jezus.

Daarom doet buurttheologie er ook goed aan afstand te bewaren tot de kerk. Weliswaar is de kerk haar wieg en broedplaats, maar daarmee is buurttheologie nog niet van de kerk. Dat kan ook niet, wil zij met de ogen van de buurt naar de kerk kunnen kijken. Als zij dat doet, kan zij niet aan een kritisch tegenover ontkomen. Buurttheologie wil een bijdrage zijn aan een leefbare buurt. Ze zal ook een bijdrage willen leveren aan een leefbare kerk.

Daarmee treedt buurttheologie in de voetsporen van Jezus die de nieuwe wijn van zijn optreden liever niet in oude kerkzakken zag verdwijnen. Liever niet? Dat zag hij als een onmogelijkheid en als een garantie voor niet minder dan een ramp! Nee, Jezus zag een nieuwe kerk voor zich, passend bij de nieuwe tijd die met zijn komst is aangebroken.*

Dit betekent hoop voor de buurt: er is zo immers hoop voor de kerk. En het betekent voor de kerk een permanente vernieuwingsoperatie en hervormingsagenda. Dit inzicht is van niet te onderschatten belang voor de buurt: Jezus en de kerk vallen dus niet samen. En de kerk met al haar mislukkingen is dus niet het beste dat Jezus te bieden heeft. In haar falen komt de kerk zo langzijd de buurt. Het zou best wel eens kunnen zijn dat zij elkaar nog nodig hebben. Buurttheologie zegt dat de buurt de kerk nodig heeft als uitgiftepunt van de nieuwe wijn van Jezus en dat de kerk de buurt nodig heeft als haar leefwereld om Jezus' goedheid gul weg te geven. Anders klotst de nieuwe wijn in de kerk nog tegen de plinten op.

* Zie Marcus 2:18-22.

Buurttheologie (16)

Waar is de kerk?

De kerk als uitgiftepunt van de nieuwe wijn van Jezus in de buurt – dat doet vragen naar waar de buurt dat uitgiftepunt kan vinden? In het kerkgebouw? Of in de kerkdienst? Of bij de pastoor of de dominee? Dit soort antwoorden liggen voor de hand, maar vallen voor de buurt nogal hoogdrempelig uit. Het is echt moeilijk om zomaar een kerkgebouw binnen te stappen, waar je niemand kent. Hat wordt gemakkelijker, als iemand uit de kerk je meeneemt, maar dan nog. Dit is ook de reden waarom flyeren of adverteren voor kerkdiensten in veel buurten niet werkt. Natuurlijk zijn er altijd uitzonderingen. Maar zoals christenen niet makkelijk een moskee binnenstappen, zo buurtbewoners niet een kerk.

Is de kerk als uitgiftepunt dan een farce? Niet als we nadenken over het antwoord op deze vragen: Wat maakt een kerk tot een kerk? Wat heb je daarvoor nodig? En waar is die kerk dan? Buurttheologie vindt hier inspiratie in een woord van Jezus: “Waar twee of drie mensen in mijn naam samen zijn, ben ik in hun midden.”* Hier leest buurttheologie dat er voor kerk drie dingen nodig zijn. Geen groot gebouw, geen massa’s mensen, maar kerk is er al met twee of drie mensen. Maar twee of drie mensen samen maken nog geen kerk. Voor kerk is nodig, dat zij samen zijn in Jezus’ naam. In Jezus’ naam betekent hier zoveel als dat zij samen komen rondom wie Jezus is, wat hij heeft gezegd, wat hij heeft gedaan, wat hij doet en wat hij nog gaat doen. Met andere woorden, kerk gaat over God maar draait om Jezus. Jezus maakt de identiteit van de christelijke kerk. Met die identiteit komt dan intimiteit of vertrouwelijkheid met Jezus mee. En uit die vertrouwelijkheid wordt weer autoriteit geboren, niet te verwarren met dwang, macht en controle. Autoriteit is hier expertise en zeggingskracht. Woorden van Jezus, mits goed begrepen en verwoord, hebben nu eenmaal gewicht. Maar met het minimum aantal vereiste mensen (twee of drie) en de naam van Jezus heb je nog steeds geen kerk. Pas als Jezus zelf aanwezig is, komt kerk tot leven. Dit is het geheim van de heilige Geest. Hij maakt het verschil tussen een verzameling mensen van goede wil en een kerk, met impact op de buurt. Hij geeft bezieling, elan en visie. Hij wijst de weg en maakt dat de kerk niet louter woorden produceert maar woorden paart aan kracht, zodat Jezus’ goedheid in de buurt ziel en bestemming krijgt.

Wat maakt een kerk dus kerk? Niet het gebouw, niet de dienst en niet de dominee. Maar kerk is al daar waar de bezieling van de Geest twee of drie mensen aanzet om Jezus te volgen. En zo verandert het antwoord op de vraag waar de buurt de kerk kan vinden. Niet noodzakelijkerwijs in gebouwen, diensten, organisaties en functionarissen, die in deze tijd toch al weinig aantrekkingskracht meer hebben. De kerk komt veel dichterbij, in mensen bij je in de straat. Zo wordt de kerk vloeibaar, niet haar identiteit (die is Jezus) maar haar verschijningsvorm. Ze vloeit uit door de straten van de buurt. Ze wordt buurtkerk.

* Matteüs 18:20.

Buurttheologie (17)

Kerk kan overal gebeuren.

De vorige blog zou kunnen worden gelezen als een geringschatting van de gevestigde kerk. Dat is geenszins de bedoeling. De kerk is een schatkamer boordevol kennis, ervaring, spiritualiteit en traditie van de Geest en met God. Hier leeft de buurtkerk van. Niet voor niets hebben we eerder vastgesteld dat de wieg van buurttheologie in de kerk staat.

De gevestigde kerk is als de rivier de Nijl, die breed doorheen de tijden blijft stromen. Ze is niet te stoppen en onmisbaar voor het land. Maar de akkers aan haar oevers moeten wel bevoeid worden. Dat is de buurtkerk. Het water van de Nijl, de nieuwe wijn van Jezus, mag zij laten vloeien tot in de haarvaten van de buurt.

De vorige blog stelt dus niet de kerk als een mislukking voor, maar bedoelt breder naar de kerk te kijken dan naar een gebouw met diensten op zondag. De kerk doet er goed aan over te vloeien in buurtkerken zodat de wereld om haar heen niet verdroogt en het zonder de goedheid van Jezus moet stellen. Zo brengt de buurtkerk kerk overal heen zodat kerk overal en altijd in de buurt gebeurt en niet alleen op zondag.

Een misverstand dat je soms hierbij hoort is dat een buurtkerk eenvoudig ontstaat en kan bestaan. Een buurtkerk is weliswaar eenvoudig, maar dat wil niet zeggen dat ze niet geïnspireerd moet worden, al dan niet door vormen van samenkomen. Enthousiaste initiatieven die dit over het hoofd zien zijn meestal geen lang leven beschoren. Elke vorm van kerk vraagt om organisatie en onderhoud. Ook een buurtkerk is een organisme. Ook haar leven moet worden verzorgd. Met andere woorden, input en inspiratie vraagt tijd en aandacht. Het vieren van zegeningen, uithuilen en opnieuw beginnen, geleerde lessen verzilveren – het hoort er allemaal bij en het gaat niet tussen neus en lippen door. Zoals ook de irrigatie van de velden langs de Nijl niet vanzelf gaat maar door noeste arbeid tot stand komt.

Buurttheologie (18)

Buurt wordt geen kerk.

Buurttheologie ziet kerk overal in de buurt gebeuren. Maar dit betekent niet dat de buurt kerk wordt. Buurttheologie ziet de buurtkerk als inspiratiebron en broedplaats, uitgiftepunt van de nieuwe wijn van Jezus in de buurt. Maar de buurt blijft de buurt. Een buurtkerk heeft immers een eigenheid (de bezieling van de Geest die mensen aanzet om Jezus te volgen) die de buurt niet heeft. Met het profiel van de buurtkerk als bron en uitgiftepunt bedoelt buurttheologie dan ook niet kerkelijk imperialisme te promoten. Dat zou de goedheid van Jezus voor de buurt alsnog voorwaardelijk maken en de goedheid van Jezus veranderen in haar tegendeel: dictatuur.

Daarom maakt ook buurttheologie onderscheid tussen buurtkerk, buurt en Gods nieuwe wereld. Gods nieuwe wereld is de wereld die komt. Daar ziet de kerk reikhalzend naar uit. Jezus zal Gods nieuwe wereld hier op aarde installeren als hij terugkomt. Dat is dus toekomst. Maar Gods nieuwe wereld werpt nu al haar licht vooruit. Overal waar iets of meer van Jezus' goedheid en vrede zichtbaar wordt, daar komt iets van Gods nieuwe wereld tevoorschijn en kan de buurt proeven van de nieuwe wijn. En dat kan dus overal in de buurt gebeuren. De buurt is de buurt. Maar God laat nu al overal vonkjes van zijn nieuwe wereld glinsteren. Soms zijn het er veel. Soms ontsteekt de heilige Geest zelfs vuurwerk. En soms zie je niets. En soms moet je beter kijken. De buurt is dus een soort ontvangstruimte voor Gods nieuwe wereld. Gods nieuwe wereld kan daar terecht en receptie houden. Soms doet ze dat en soms niet.

En welke plek heeft de buurtkerk? De buurtkerk is een toonzaal of etalage van Gods nieuwe wereld. Een toonzaal verschilt duidelijk van de meestal wat kale ontvangstruimte. Dat verschil maakt de bezieling van de Geest. Hij zet immers mensen aan om Jezus te volgen. Dat maakt dat Gods nieuwe wereld meer en sneller welkom is in de kerk dan in de buurt. Daarom verschilt de kerk van de buurt. Maar soms is ook Gods toonzaal maar karig gevuld. Dan gaan kerk en buurt op elkaar lijken. En dat is ook weer niet de bedoeling. Dat de kerk de buurt wordt.